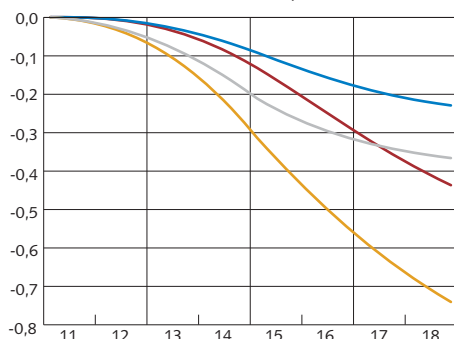

Effekter av Basel III på den makroekonomiska utvecklingen

Diagram A26. Effekter på BNP av de förändrade räntemarginalerna
Avvikelse från huvudscenario i procent

— Kapitalnivå, passiv penningpolitik
— Kapitalnivå, aktiv penningpolitik
— Likviditet, passiv penningpolitik
— Likviditet, aktiv penningpolitik

Källa: Riksbanken

Den finansiella krisen har tydliggjort behovet av att ha en väl fungerande banksektor. Det nuvarande regelverket för bankerna i Basel II har inte i tillräcklig utsträckning lyckats fånga upp riskerna i banksystemet. Därför har ett nytt regelverk, Basel III, utarbetats. Det nya regelverket innebär krav på att bankerna ska hålla mer kapital av bättre kvalitet och nya krav på bankernas likviditet.³³ I den här fördjupningen redovisas resultat från beräkningar av hur de nya reglerna kommer att påverka den svenska realekonomiska utvecklingen i termer av BNP. Resultaten tyder på att kostnaderna för ökade kapital- och likviditetskrav är små och i linje med vad tidigare internationella undersökningar har kommit fram till.

Högre kapital- och likviditetskrav kan höja bankernas kapitalkostnader och därmed utlåningsräntorna till hushåll och företag. Enligt ekonomisk teori behöver högre kapitalkrav dock inte nödvändigtvis leda till högre kapitalkostnader. Det så kallade Miller-Modigliani-teoremet säger att bankernas genomsnittliga kapitalkostnad endast påverkas av risken i de totala tillgångarna, det vill säga om bankerna finansierar sig med eget kapital eller lån är irrelevant. Detta resultat gäller emellertid endast i en värld utan skatter, subventioner, konkurskostnader och andra friktioner. I verkligheten är det ofta mer kostsamt att finansiera sig med eget kapital än att låna eftersom staten subventionerar lånefinansiering. Detta sker bland annat genom insättningsgarantin och genom att låneräntor är avdragsgilla i företagets redovisning, till skillnad från aktieutdelningar.³⁴

Högre kapitalkrav kan leda till högre räntor och lägre BNP

Det finns alltså skäl att tro att högre kapitalkrav kan leda till ökade kapitalkostnader för bankerna. Hur Basel III påverkar bankernas kapital varierar emellertid mellan olika länder. De svenska bankerna uppfyller redan idag de kapitalkrav som föreslås i Basel III.³⁵ De ökade kapitalkraven skulle därför inte behöva påverka bankernas kostnader, såvida inte krav från marknaden medfört att de själva väljer att ha en buffert utöver vad regleringen kräver.

De svenska bankerna uppfyller däremot inte fullt ut de nya likviditetskraven.³⁶ På kort sikt kan man alltså förvänta sig att krav på mer och bättre kapital i kombination med nya likviditetskrav leder till ökade kostnader för bankerna. Om dessa vältras över på hushåll och företag innebär det högre lånekostnader för dessa i form av högre utlåningsräntor. Det är inte självklart att en sådan övervältning kommer att ske, men det är troligt givet bankernas historiska prissättningsbeteende.

Hur de nya reglerna påverkar den makroekonomiska utvecklingen i en rad länder, dock inte Sverige, har studerats av en ar-

³³ Se Penningpolitisk rapport, oktober 2010, och Finansiell stabilitet 2010:2 för en beskrivning av Basel III.

³⁴ Se även A. Vredin, R. Brännlund, L. Ljungqvist, P. Strömberg och A. Wallgren, "Miljö, arbete och kapital: konjunkturrådets rapport 2011", SNS Förlag, 2011.

³⁵ Se fördjupningen "Basel III – effekter på de svenska bankerna och Sverige" i Finansiell stabilitet 2010:2.

³⁶ Se fördjupningen "Basel III – effekter på de svenska bankerna och Sverige" i Finansiell stabilitet 2010:2 där det också beskrivs hur ökade likviditetskrav kan leda till högre kostnader för bankerna.

betsgrupp under Baselkommittén och Financial Stability Board (FSB), kallad Macroeconomic Assessment Group (MAG).³⁷ Arbetsgruppen finner bland annat att bankernas räntemarginaler ökar marginellt och att BNP därmed minskar något. De negativa effekterna kan emellertid mildras genom att penningpolitiken reagerar på de höjda räntemarginalerna och genom att reglerna fasas in under en längre period.

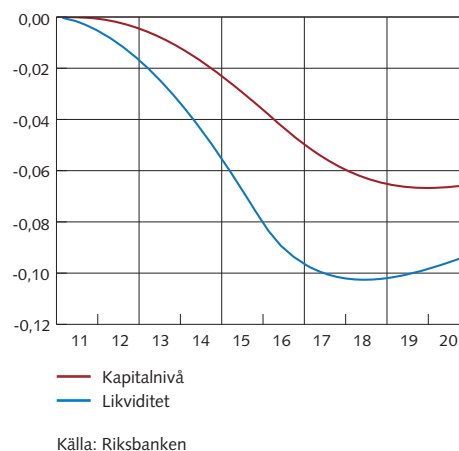
På längre sikt förväntas de nya kraven leda till att sannolikheten för nya finansiella kriser minskar och – om de likväl inträffar – till att de realekonomiska konsekvenserna blir mindre. En annan arbetsgrupp under Baselkommittén kallad Long-term Economic Impact, LEI, har studerat detta.³⁸ Gruppen finner bland annat att den långsiktiga nettovinsten av de skärpta reglerna är positiv, i storleksordningen noll till två procents högre BNP-nivå. Den här fördjupningen fokuserar dock endast på att beräkna de kostnader som uppstår när de nya kraven fasas in.

Små effekter på BNP av Basel III

Scenarierna följer samma upplägg som i MAG-rapporten men de baseras på svenska data. De utgår ifrån en hypotetisk ökning av kapitalnivån med 1 procentenhet, alternativt en hypotetisk ökning av bankernas innehav av likvida tillgångar med 25 procent.³⁹ Detta påverkar bankernas räntemarginaler, vilka kan komma att öka med cirka 10-15 räntepunkter, se fördjupningen "Basel III – effekter på de svenska bankerna och Sverige" i Finansiell stabilitet 2010:2. Hur detta sedan påverkar BNP har beräknats dels med en allmän jämviktsmodell (Ramses), dels med en tidsseriemodell.⁴⁰

I det första scenariot ökar kapitalnivån med 1 procentenhet under en fyraårsperiod, vilket följer upplägget i MAG. Bankerna antas i linje med sitt historiska prissättningsbeteende vältra över de ökade kostnaderna för kapitalkraven på låntagarna, vilket innebär att bankernas räntemarginaler successivt stiger med runt 10 räntepunkter enligt Riksbankens beräkningar. Effekterna på BNP av de ökade räntemarginalerna redovisas i tabell A1 och diagram A27.⁴¹ I Ramses är det framförallt företagets lånekostnader som påverkas av de höjda räntemarginalerna. Då räntemarginalerna ökar kommer företagets investeringar att falla, vilket leder till en svagare BNP-tillväxt. Hur mycket BNP faller beror bland annat på hur penningpolitiken utformas.

Diagram A27. Anpassning av reporäntan
Avvikelse från huvudscenariot i procentenheter

37 Rapporten från MAG heter "Assessing the macroeconomic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements". Den kom i augusti 2010 och finns tillgänglig på www.bis.org.

38 Rapporten av LEI heter "Assessing the long-term economic impact of stronger capital and liquidity requirements". Den finns tillgänglig på www.bis.org.

39 Kapitalnivån definieras som kärnprimärkapital i förhållande till de riskvägda tillgångarna för de svenska storbankerna.

40 Ramses är Riksbankens prognos- och policysimuleringsmodell. För en beskrivning av modellen se L. Christiano, M. Trabandt, och K. Walentin, "Introducing financial frictions and unemployment into a small open economy model", Working Paper, nr. 214, Sveriges riksbank 2007.

41 I beräkningarna av effekterna på bankerna av Basel III minskar också utlåningsvolymerna förutom att räntemarginalerna ökar. Denna effekt finns dock inte med i scenarierna med Ramses.

I Ramses anpassas reporäntan dels för att inflationsmålet på 2 procent ska uppnås, dels för att resursutnyttjandet ska stabiliseras. Om penningpolitiken motverkar de negativa effekterna av de ökade räntemarginalerna genom att bli mer expansiv så mildras effekterna på BNP. I diagram A28 visas hur reporäntan anpassas om penningpolitiken följer sitt normala handlingsmönster. Efter 18 kvartal är den runt 5 räntepunkter lägre. BNP minskar då med 0,1 procent, se den första kolumnen i tabell A1. Om reporäntan i stället hålls oförändrad minskar BNP ungefär dubbelt så mycket.

I det andra scenariot ökar bankernas innehav av likvida tillgångar med 25 procent, en förändring som också fasis in över en period av fyra år. I scenariot leder detta till att bankernas räntemarginaler successivt ökar med omkring 15 räntepunkter. Eftersom räntemarginalerna blir större i detta scenario blir effekterna på BNP i motsvarande grad större. I fallet med aktiv penningpolitik minskar BNP med 0,2 procent efter 18 kvartal, se den tredje kolumnen i tabell A.1.⁴²

I tabell A1 redovisas även resultatet av en ökning av kapitalnivån med 1 procentenhet för euroområdet, beräknat med CMR-modellen, vilken är en allmän jämviktsmodell som används av ECB.⁴³ Enligt dessa beräkningar minskar BNP med 0,2-0,3 procent efter 18 kvartal som en följd av de ökade kapitalkraven, beroende på om penningpolitiken anpassas eller inte. MAG-rapporten redovisar också beräkningar baserade på andra typer av allmänna jämviktsmodeller, med eller utan banksektor. Medianvärdet av dessa beräkningar är att BNP minskar med 0,1 procent efter 18 kvartal som en följd av en höjd nivå på bankernas kapital. Ett krav på större likvida tillgångar leder till en minskning av BNP i samma storleksordning.

Effekten på realekonomin av de nya reglerna har också beräknats i en tidsseriemodell, dvs. i en vektor autoregressiv modell (VAR-modell). Denna modell fångar upp historiska korrelationer mellan variabler, men säger inget om eventuella orsakssamband som en allmän jämviktsmodell kan göra. En fördel med denna enklare tidsseriemodell är dock att man inte först behöver räkna ut reglernas effekt på räntemarginalen. Man kan direkt undersöka hur förändringar av kapitalnivån kan påverka makrovariabler som BNP och inflation. Dessa modeller utgör därför ett viktigt komplement till analysen i den allmänna jämviktsmodellen. I MAG finner man generellt att reglerna har en lite större effekt i tidsseriemodellerna än i de allmänna jämviktsmodellerna.⁴⁴

42 Med aktiv penningpolitik menas att centralbanken följer sitt normala handlingsmönster enligt exempelvis en penningpolitisk regel. Passiv penningpolitik innebär att räntan förblir konstant.

43 Se L. Christiano, R. Motto och M. Rostagno, "Financial factors in economic fluctuations", ECB Working Paper Series, nr 1192, 2010.

44 Effekter av de nya likviditetskraven har inte beräknats i VAR-modellen.

MAG anger riktlinjer för hur tidsseriemodellerna ska vara konstruerade. Den modell som har estimerats för Sverige följer dessa riktlinjer. De variabler som ingår är kapitalnivån, real BNP, inflationen mätt med KPIF, räntan på en tre månaders statsskuldväxel samt bankutlåning till svensk allmänhet.⁴⁵ Scenariot innebär att kapitalnivån blir 1 procentenhet högre än i basscenariot efter fyra år.

Resultaten för Sverige är i linje med beräkningar för andra länder

De svenska resultaten ligger i linje med de resultat som MAG-studien får fram för andra länder. Effekten på BNP av den föreslagna regleringen (se tabell A1) är något kraftigare än de effekter som beräknas i Ramses. BNP faller med ca 0,3 procent, men detta fall tas tillbaka efter några år. Även i MAG-rapporten är det generellt så att tidsseriemodellerna ger något större effekter. När man tar hänsyn till osäkerheten i skattningarna framstår dock skillnaderna som obetydliga.

Sammantaget pekar resultaten av beräkningarna i Ramses och tidsseriemodellen på att en ökad kapitaltäckning för svenska banker får små effekter på BNP-utvecklingen. Enligt beräkningarna i Ramses får ett krav på ökat innehav av likvida tillgångar en något större effekt på BNP, eftersom bankerna i detta scenario antas öka sina räntemarginaler i större utsträckning än i fallet när kapitalkravet skärps.

Tabell A1. Minskning av BNP i procent av ökade räntemarginaler till följd av nya regleringar

	Kapitalnivån ökar med en procentenhet		Innehav av likvida tillgångar ökar med 25 procent	
	18 kvartal	32 kvartal	18 kvartal	32 kvartal
Sverige				
Passiv penningpolitik (Ramses)	0,2	0,5	0,4	0,8
Aktiv penningpolitik (Ramses)	0,1	0,2	0,2	0,4
Tidsseriemodell	0,3	0	-	-
Euroområdet, CMR-modellen*				
Passiv penningpolitik	0,3	0,4	-	-
Aktiv penningpolitik	0,2	0,3	-	-
MAG-median				
Allmänna jämviktsmodeller**	0,1	0,1	0,1	0,1
Tidsseriemodeller	0,4	0,4	1,3	1,7

* CMR-modellen används på ECB och är en allmän jämviktsmodell av liknande typ som Ramses. I CMR-scenariot antas att räntemarginalerna ökar successivt så att de efter 18 kvartal stigit med 25 räntepunkter.

** I MAG-rapporten sammanställs resultat från olika typer av allmänna jämviktsmodeller, med eller utan banksektor.

Källa: Riksbanken

⁴⁵ Estimeringsperioden är 1997-2010. VAR-modellen innehåller 4 laggar och är estimerad med Bayesianska metoder.